

SEMAVİ EYİCE, *Atatürk ve Pietro Canonica*, İstanbul 1986, 48 sayfa, ek olarak 20 resim. Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şirketi. Ederi yazılı değil. İç kapakta anabашlık altında ayrıca 'Eserleri ve Türkiye seyahâtnâmesi ile Atatürk'e dair hatıraları' cümlesi de bulunmaktadır.

Türk-İtalyan ilişkilerinde sanatkârların müstesna bir yeri bulunmaktadır. İnsan yaratıcılığının en iyi yansıtıcısı olan sanat olayı, bütün Akdeniz havzası içinde insanları birleştiren bir rol oynarken iki ülke insanını da zaman zaman birbirine yaklaştırır. Şimdi elimizde bulunan bu eser de böyle bir ilişkinin uzantısıdır. İstanbul, İzmir ve ayrıca başkentimiz Ankara'yı ziyaret eden kişiler, buralardaki sembol heykellerin kimin tarafından yapıldığını belki bilmeyebilir, fakat muhakkak silüetini hatırlar ve bu kentlerle ilgili yayınlarda da görür. Bu heykellerin sanatkârı da bir İtalyandır. Meydana getirdiği heykellerden başka anılarını da kaleme alan sanatkârın ailesi bunları yitirmeden yayınlama ortamı aradılar ve en azından bizim ile ilgili olanların basılmış olmasını sağlamışlardır. Bu girişimden 1979 yılı sonunda hoş bir rastlantı sırasında haberdar olmuşum. Ailesi o sıralarda anı kitabının bütününe neşretmek niyetinde idi. Atatürk ile ilgili kısımları okuduktan sonra ülkemizde ilgi ile izleneceğine garanti vermişim. Sonraki gelişmelerin ne olduğunu unutmuşken, değerli birisinin eline geçti ve kıymetli notlar katılarak yayımlandı. Roma'daki temsilcimiz bu girişimi destekleyip, en azından devletimizin kurucusu ile ilgili kısmı haber verince diğer bilgilerin de katılmasıyla, ortaya yararlı bir eser çıktı. Eserde Canonica ile ilgili geniş bir bilgi vardır. Bu sayede çalışmalarını detaylı olarak öğreniyoruz. En önemli kısmı da Türkiye'deki çalışmaları (s. 8-15). 1926 yılında elçiliğin aracılığı ile gelen bir çağrı üzerine memleketimize uğrayan sanatçı aldığı siparişlere göre verilen sorumlulukları yerine getirmiş ve o zaman için gerekli olanları bitirmiştir. Eserler ülkemizde çok etkili oldu ve heykellerden başka ismarlanan büstü de tamamlandı. Kitaptan öğrendiğimize göre, yaptığı halde ülkemize getirilmeyen son bir ufak Atatürk heykeli de şimdi Roma'daki elçiliğimizde bulunmaktadır.

P. Canonica ülkemizi ziyaret etti ve devletimizin kurucusu ile görüşmelerinden başka bazı yörelere de uğradı ve böylece edindiği izlenimleri kaleme de aldı. Ne zaman? Belirli tarihleme olmadığı için ne ilk gördüğüm zaman, ne de sonradan okuyunca bir kanaata varmak çok güç olmaktadır. Bununla beraber izlenimler olumludur. Memleketimize geldiği zaman ileri gelen kişilerle yeni yaratılmakta olan Cumhuriyetimizin hangi koşullar altında geliştirildiğini de merak ettiği için görüşmelerde bulundu, ülkemizin değişik yörelerini de ziyaret ettiği zaman çok sayıda insanla karşılaştı ve fikir alışverişinde bulundu. Sivas, Kayseri ve Samsun'a ilkel araçlarla yaptığı ziyaretler sırasında değişik çehreler ve yöreler gördü. Bununla beraber hep eleştiri değil, fakat gelişmeyi arzu eden bir topluluk içinde bulunduğunu hissetti. Bunların günlük anılar ve notlar olması eserin değerini arttıracaktı. Gene de yazıya dökülmesi de iyi bir işlemdir. Ayrıca Mussolini'ye yazıldığı bildirilen mektup tarzındaki rapor da, bir kültür adamının politika hakkındaki tutumunu yansıtıyor.

Kitabın en önemli yönü, giriş kısmıdır. İstanbul üzerindeki çalışma ve yayınlarını yıllardan beri yorulmak bilmeden sürdürdüğünü bildiğimiz sayın Prof. S. Eyice, memleketimizdeki anıtlar arasında değişik bir yeri bulunun Taksim Anıtı üzerindeki son vardığı yargıları dile getirmektedir.

Ayrıca üç önemli Canonica heykelinin değişik görüntülerini vermekle, esere bir vesika değeri kazandırmaktadır. Bu arada hoş polemiklere de yer vermektedir. İstiklâl savaşımızla ilgili bulunmayan birisine böyle bir eser ısmarlanmasının garabeti yıllardan beri yazıldı ve söylendi. Heykel yapma kavramının ülkemize girmemesi, böyle bir sanat eserini yaratmamızı geciktirdi. Peyami Safa'nın şimdi nerede yayınlandığını hatırlamadığım makalesi ne kadar aşırı bir eleştiri konusu yaratmış ise de, ilk eserler bir kültürde elbette istenilen sonuçları vermez. Ancak birkaç nesil geçtikten sonra olumlu meyveler verilir. Bu arada sayın Eyice'nin dokunmadığı bir polemige de burada yer vermeliyim. Son yıllarda bazı süreli yayınlarda Alman mimar ve heykeltıraşlara, cumhuriyetimizin ilk yıllarında yaptırılan eserler de alaylı dile kaçan bir polemik yarattı. Nazi Almanya'sının etkileri gibi cümleler sarfedip sanki ülkemizde bir uzantı yaratıldığı havası verilmiştir. Devletimiz o sıralarda Batı âlemine açıldığı için elbette kültürde, ilimde, fende olduğu gibi sanatta da ileri gelen ülkelere yönelecekti. Bazı ülkelerde totaliter rejimlerin bulunması bizi ilgilendirmez. İlk sarsıntılı yıl ve devirleri atlattıktan sonra kendi sanatkârlarımız ilerigelen devlet büyüklerinin ve önemli kollarının tablolarını yapmaya giriştiler. Nasıl olur da, bir Fausto Zonaro benimsenir İstanbul'u en iyi yansıtan kişiler arasında ve ayrıca Türk askerini en iyi resimlendiren biri sayıyorsak, yabancılar tarafından ülkemize getirilen sanat akımlarını da hemen reddetmek doğru değildir. Şimdi elimizde bulunan eser, bir Atatürk sanatçısını çeşitli cepheleri ile aydınlattığı gibi, geniş bir döneme ve konuya da ışık saçmaktadır. Sayın Prof. Dr. Semavi Eyice bu müstesna çalışması ile vesika değerindeki eserlerine bir yenisini katmış bulunuyor. Az sayıda basılan bu kitabın cesaret eden yayıncısı ile birlikte emeği geçenleri candan kutlarız.

Doç. DR. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU